

Η ηθική χρήση της πληροφορίας στο περιβάλλον της πληροφοριακής παιδείας

Χριστίνα Κυριακοπούλου

Δημοτική Βιβλιοθήκη Καλλιθέας, xyriakopoulou@gmail.com

Δημήτρης Πολίτης

Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, odimpol@gmail.com

Μαρία Δουκατά

Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων – Δ/ση Εκπαίδευσης και Ενημέρωσης - Βιβλιοθήκη, sylvestro_g@yahoo.gr

Περίληψη

Η Πληροφοριακή Παιδεία ως βασικός πυρήνας της Δια Βίου Μάθησης και ως βασικό ανθρώπινο δικαίωμα στον ψηφιακό κόσμο συμβάλλει καθοριστικά στην κοινωνική ένταξη όλων των ατόμων και κοινοτήτων.

Αποτελεί το κλειδί για την πραγμάτωση και επέκταση της κοινωνίας της γνώσης ώστε όλοι, ανεξαιρέτως, οι πολίτες να αναπτύσσουν με ικανοποιητικό τρόπο την μαθησιακή ικανότητα στην διάρκεια του βίου τους. Η ικανότητα να αναγνωρίζει κανείς την ανάγκη πληροφόρησής του, να εντοπίζει, να αποτιμά και να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά την απαραίτητη πληροφορία είναι απαραίτητη στην σημερινή εποχή που χαρακτηρίζεται από τις ραγδαίες αλλαγές που απορρέουν από την εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων.

Στο περιβάλλον των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας η μάθηση του τρόπου που μαθαίνουμε, η προσαρμογή στην αλλαγή και η κατανόηση του πλήθους των πληροφοριών είναι δεξιότητες που πρέπει να αποκτήσουν όλοι. Ιδιαίτερα σημαντικός αναδεικνύεται ο ρόλος των βιβλιοθηκών μέσα από την εκπόνηση και την υλοποίηση προγραμμάτων πληροφοριακής παιδείας προς τους χρήστες που εξυπηρετούν ώστε να εκμεταλλεύονται αποτελεσματικά και αποδοτικά την πληθώρα των πληροφοριών που είναι διαθέσιμη.

Το ζήτημα της ηθικής αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις μέρες μας εξαιτίας της εφαρμογής νέων τεχνολογικών μεθόδων και εφαρμογών καθώς και της πληροφορικής έκρηξης. Η επιλογή του ηθικά σωστού συναρτάται άμεσα με τις διαδικασίες παραγωγής και χρήσης, τους φορείς της γνώσης και τον τρόπο με τον οποίο καθίσταται έγκυρη η γνώση.

Φαινόμενα όπως η λογοκλοπή, η λανθασμένη και ελλιπής χρήση των παραπομπών και η παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών καθιστούν επιτακτική την ανάγκη καθορισμού θεμελιωδών ηθικών αρχών και την προετοιμασία των χρηστών από τους σωστά εκπαιδευμένους βιβλιοθηκονόμους ώστε να έχουν ηθική επίγνωση της σωστής και ωφέλιμης χρήσης της πληροφορίας.

Λέξεις κλειδιά: πληροφοριακή παιδεία, ηθική, πληροφορία, λογοκλοπή, παραπομπές, πνευματικά δικαιώματα

The moral use of information in the environment of information literacy

Xristina Kyriakopoulou

Public Library of Kallithea, xkyriakopoulou@gmail.com

Dimitris Politis

Center for Asia Minor Studies, odimpol@gmail.com

Maria Doukata

Social Insurance Institute, Department of Education & Enlightenment - Library, sylvestro_g@yahoo.gr

Abstract

The information literacy as the basic core of For Life Learning and as a basic human right in the digital world decisively contributes to the social integration of all individuals and communities.

It constitutes the key to the materialization and extension of the society of education thus all citizens, with no exception; develop in a satisfactory way the learning ability throughout their lifetime endurance. One's capability of recognizing the need of his being informed, to track, to value and to satisfactorily use the necessary information is essential in current season which is characterized by the rapid changes that derive from the development of technological means.

The environment of information of technology and communication the learning of the way we learn, the adaptation to the change and the comprehension of numerous information are skills that everybody has to develop. Particularly important the role of libraries is elected through the development and concretization of information literacy programmes to the users they serve thus they effectively and efficiently exploit the vast number of available information.

Moral matters acquire special importance nowadays because of new technological applied methods and applications as well as the information technology explosion. The choice of moral right is immediately associated to the production and use procedures, the knowledge institutions and the way in which knowledge is rendered valid.

Phenomena as plagiarism, the erroneous and incomplete use of references and the violation of authors' mental rights render imperative the need of fundamental mental rights and the preparation of users by properly trained librarians thus they have moral awareness of proper and useful use of information.

Key words: information literacy, ethics, information, plagiarism, citing, copyright

Εισαγωγή

Η Πληροφοριακή Παιδεία ως βασικός πυρήνας της Δια Βίου Μάθησης και ως βασικό ανθρώπινο δικαίωμα στον ψηφιακό κόσμο συμβάλει καθοριστικά στην κοινωνική ένταξη όλων των ατόμων και κοινοτήτων.

Αποτελεί το κλειδί για την πραγμάτωση και επέκταση της κοινωνίας της γνώσης ώστε όλοι, ανεξαιρέτως, οι πολίτες να αναπτύσσουν με ικανοποιητικό τρόπο την μαθησιακή ικανότητα στην διάρκεια του βίου τους. Η ικανότητα να αναγνωρίζει κανείς την ανάγκη πληροφόρησής του, να εντοπίζει, να αποτιμά και να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά την απαραίτητη πληροφορία είναι απαραίτητη στην σημερινή εποχή που χαρακτηρίζεται από τις ραγδαίες αλλαγές που απορρέουν από την εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων.

Στο περιβάλλον των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας η μάθηση του τρόπου που μαθαίνουμε, η προσαρμογή στην αλλαγή και η κατανόηση του πλήθους των πληροφοριών είναι δεξιότητες που πρέπει να αποκτήσουν όλοι. Ιδιαίτερα σημαντικός αναδεικνύεται ο ρόλος των βιβλιοθηκών μέσα από την εκπόνηση και την υλοποίηση προγραμμάτων πληροφοριακής παιδείας προς τους χρήστες που εξυπηρετούν ώστε να εκμεταλλεύονται αποτελεσματικά και αποδοτικά την πληθώρα των πληροφοριών που είναι διαθέσιμη.

Το ζήτημα της ηθικής αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις μέρες μας εξαιτίας της εφαρμογής νέων τεχνολογικών μεθόδων και εφαρμογών καθώς και της πληροφορικής έκρηξης. Η επιλογή του ηθικά σωστού συναρτάται άμεσα με τις διαδικασίες παραγωγής και χρήσης, τους φορείς της γνώσης και τον τρόπο με τον οποίο καθίσταται έγκυρη η γνώση.

Φαινόμενα όπως η λογοκλοπή, η λανθασμένη και ελλιπής χρήση των παραπομπών και η παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών καθιστούν επιτακτική την ανάγκη καθορισμού θεμελιωδών ηθικών αρχών και την προετοιμασία των χρηστών από τους σωστά εκπαιδευμένους βιβλιοθηκονόμους ώστε να έχουν ηθική επίγνωση της σωστής και ωφέλιμης χρήσης της πληροφορίας.

1. Πληροφοριακή παιδεία: ορισμός – ιστορική διαδρομή

Οι πρώτες διατυπώσεις για την Πληροφοριακή Παιδεία έχουν την αφετηρία τους το 1974 όταν ο Zarkowski ανέδειξε την μεγάλη επίδραση και την αποτελεσματική χρήση της πληροφορίας μέσα σε ένα εργασιακό περιβάλλον. Το 1979 ο Taylor προεκτείνοντας την παραπάνω θεώρηση την ενέταξε στον κόσμο των βιβλιοθηκών αναγνωρίζοντας, με την σειρά του, τον σημαντικό ρόλο της πληροφορίας στην λύση των προβλημάτων προχώρησε στην διατύπωση της ανάγκης ύπαρξης στρατηγικών απόκτησης της πληροφορίας.¹

Η Πληροφοριακή Παιδεία (Information Literacy) πρωτοεμφανίζεται και καθιερώνεται σαν όρος το 1989 ως «η ικανότητα να αναγνωρίζει κανείς την ανάγκη πληροφόρησής του, να εντοπίζει, να αποτιμά και να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά την απαραίτητη πληροφορία».² Το 2000 η Association of College and Research Libraries (ACRL) υιοθετεί τον ορισμό της American Library Association και δημοσιεύει τα πρότυπα δεξιοτήτων Πληροφοριακής Παιδείας στην Ανώτατη Εκπαίδευση για την προώθηση και χρήση τους στα προγράμματα εκπαίδευσης. Σύμφωνα με αυτά ένα άτομο με Πληροφοριακή Παιδεία είναι ικανό να:

- Να προσδιορίζει την έκταση της απαιτούμενης πληροφόρησης
- Έχει πρόσβαση στην απαιτούμενη πληροφόρηση αποτελεσματικά και ικανοποιητικά

¹ Joaquin Selgas Gutti rez Η νέα Πληροφοριακή Παιδεία στις Δημόσιες Βιβλιοθήκες. Μερικές πρόσφατες εμπειρίες στην Ισπανία,σελ 5, Αθήνα 14- 16 Ιουνίου 2006

² www.ala.org Ημερομηνία πρόσβασης: 17 Νοεμβρίου 2008

- Αποτιμά την πληροφόρηση και τις πηγές της με κριτικό πνεύμα
- Ενσωματώνει επιλεγμένη πληροφόρηση στη γνωστική βάση του φοιτητή
- Χρησιμοποιεί την πληροφόρηση αποτελεσματικά για να επιτελέσει έναν συγκεκριμένο σκοπό
- Κατανοεί τα οικονομικά, νομικά και κοινωνικά θέματα που περιβάλλουν την χρήση της πληροφόρησης
- Έχει πρόσβαση και χρησιμοποιεί την πληροφόρηση ηθικά και νόμιμα³

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο των Επαγγελματιών των Βιβλιοθηκών και της Πληροφόρησης (CILIP) είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε πότε και γιατί χρειαζόμαστε την πληροφορία, που να την βρούμε και πώς να την αξιολογήσουμε, να την χρησιμοποιήσουμε και να την κοινοποιήσουμε με ορθό και ηθικό τρόπο.

Για να συμβεί αυτό είναι απαραίτητη η κατανόηση των παρακάτω:

- Ανάγκες για πληροφορία
- Διαθέσιμοι πόροι
- Τρόπος εύρεσης της πληροφορίας
- Ανάγκη αξιολόγησης των αποτελεσμάτων
- Η διαδικασία αξιολόγησης των αποτελεσμάτων
- Η ηθική και η ευθύνη στην χρήση
- Η κοινοποίηση και η διάδοση των αποτελεσμάτων
- Ο τρόπος χειρισμού των ευρημάτων⁴

Η Πληροφοριακή Παιδεία ως βασικός πυρήνας της Δια Βίου Μάθησης και ως βασικό ανθρώπινο δικαίωμα στον ψηφιακό κόσμο συμβάλλει καθοριστικά στην κοινωνική ένταξη όλων των ατόμων και κοινοτήτων.

Αποτελεί το κλειδί για την πραγμάτωση και επέκταση της κοινωνίας της γνώσης ώστε όλοι, ανεξαιρέτως, οι πολίτες να αναπτύσσουν με ικανοποιητικό τρόπο την μαθησιακή ικανότητα στην διάρκεια του βίου τους.

Στο περιβάλλον των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας η μάθηση του τρόπου που μαθαίνουμε, η προσαρμογή στην αλλαγή και η κατανόηση του πλήθους των πληροφοριών είναι δεξιότητες που πρέπει να αποκτήσουν όλοι. Ιδιαίτερα σημαντικός αναδεικνύεται ο ρόλος των βιβλιοθηκών μέσα από την εκπόνηση και την υλοποίηση προγραμμάτων πληροφοριακής παιδείας προς τους χρήστες που εξυπηρετούν ώστε να εκμεταλλεύονται αποτελεσματικά και αποδοτικά την πληθώρα των πληροφοριών που είναι διαθέσιμη.

1.1 Πληροφοριακή Παιδεία και Βιβλιοθήκες: ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου

Η Πληροφοριακή Παιδεία αποτελεί βασική δεξιότητα που πρέπει να αναπτύσσεται από όλους τους πολίτες. Οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει να συμμετέχουν στην ανάπτυξη της

³ ACRL – Ένωση κολεγιακών & Ερευνητικών Βιβλιοθηκών (2000)

⁴ ACIP www.cilip.org.uk Ημερομηνία πρόσβασης 17 Νοεμβρίου 2008

Πληροφοριακής Παιδείας βοηθώντας τους χρήστες στην κατάλληλη χρήση και αξιοποίηση της πληροφορίας συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην μείωση του χάσματος ανάμεσα στους πληροφοριακά φτωχούς και πληροφοριακά πλούσιους.

Οι βιβλιοθηκονόμοι απαιτείται να αποκτήσουν γνώσεις σε αντικείμενα όπως θεωρίες μάθησης, τεχνικές διδασκαλίας και μεθόδους μεταφοράς της γνώσης που μπορούν να αποκτηθούν μέσα από ποικίλες μορφές εκπαίδευσης που δεν παρέχονται σήμερα και που θα δώσουν την δυνατότητα στους ανάδειξης της συμβολής των βιβλιοθηκονόμων στην εκπαιδευτική διαδικασία.⁵

Είναι αναγκαία η εξοικείωση με τις πληροφοριακές ανάγκες των ατόμων που θα εκπαιδεύσουν οι οποίες μπορεί να είναι πολύ διαφορετικές και πολύ εξειδικευμένες. Οι βιβλιοθηκονόμοι για να είναι σε θέση να διδάξουν τους χρήστες τους πρέπει:

- Να μάθουν τι αποτελεί πληροφοριακή παιδεία και τι δεξιότητες κριτικής σκέψης
- Να κατανοήσουν τις θεωρίες μάθησης και κινήτρων
- Να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν διάφορες τεχνικές διδασκαλίας⁶

Ιδιαίτερα σημαντική καθίσταται η συνεργασία μεταξύ του εκπαιδευτικού προσωπικού που γνωρίζει το επιστημονικό αντικείμενο και των βιβλιοθηκονόμων που είναι γνώστες των ηλεκτρονικών και μη πηγών. Μόνο αυτή μπορεί να φέρει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα και να συμβάλλει στην εδραίωση σχέσεων εμπιστοσύνης που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη αποτελεσματικών προγραμμάτων Πληροφοριακής Εκπαίδευσης.⁷

Οι βιβλιοθήκες λειτουργώντας σαν σημεία πρόσβασης σε σημαντικές πληροφορίες αποτελούν την καλύτερη πηγή της Δια Βίου Μάθησης καθώς παρέχουν την απαραίτητη γνώση για την αποτελεσματική χρήση των πηγών που διαθέτουν και αποτελούν την καλύτερη άμυνα εναντίον των μηχανισμών ελέγχου της πληροφορίας.

Το δικαίωμα πληροφόρησης στο σωστό άτομο την κατάλληλη στιγμή είναι το κλειδί της επιτυχίας για κάθε οργανισμό. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να απασχολούν κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό με τις απαραίτητες γνώσεις για να εντοπίσει, να ανακτήσει και να αξιοποιήσει πληροφορίες με σκοπό να:

- Επιτρέπει την εύκολη πρόσβαση σε όλες τις μορφές πληροφοριών
- Εντοπίζει και να προσφέρει τις πιο ενδιαφέρουσες από αυτές
- Οργανώνει τις πληροφορίες με προσιτό και φιλικό τρόπο προς τον χρήστη
- Να πρωτοστατεί στην αύξηση των επιπέδων αλφαριθμητισμού στον οργανισμό

1.2 Ευθύνη για τη διδασκαλία της πληροφοριακής παιδείας

Η πληροφοριακή παιδεία περικλείει πιο πολλά από καλή συμπεριφορά αναζήτησης πληροφόρησης. Ενσωματώνει τις ικανότητες να αναγνωρίζει πότε χρειάζεται η πληροφορία και τότε να εκφραστούν ερωτήματα σχεδιασμένα για να συλλέξουν την

⁵ Στέλλα Κορομπίλη, Αφροδίτη Μάλλιαρη, Γιώργος Χριστοδούλου: Συμβολή των Βιβλιοθηκονόμων στην Πληροφοριακή Παιδεία, σελ. 1-9

⁶ Killcullen, M (1998). Teaching Librarians to teach: Recommendations on what we need to know. Reference Services Review, Summer, pp 7-18

⁷ Στέλλα Κορομπίλη, Αφροδίτη Μάλλιαρη, Γιώργος Χριστοδούλου: Συμβολή των Βιβλιοθηκονόμων στην Πληροφοριακή Παιδεία, σελ. 1-9

απαραίτητη πληροφόρηση. Περιλαμβάνει αποτίμηση και μετά χρήση πληροφόρησης με κατάλληλο και ηθικό τρόπο, μόλις ανακτηθεί από κάθε μέσο, όπως ηλεκτρονικές, ανθρώπινες ή έντυπες πηγές. Η υπευθυνότητα για βοήθεια ανθρώπων να γίνουν πληροφοριακά μορφωμένοι κατανέμεται καλύτερα μέσα σε όλο τον χώρο του πανεπιστημίου, όπως υποδηλώνεται με σαφήνεια στα Πρότυπα Δεξιοτήτων. Ιδεατά οι διευθυντές υποστηρίζουν στόχους πληροφοριακής παιδείας για τα ιδρύματά τους. Οι διδάσκοντες τα μαθήματα βοηθούν τους φοιτητές τους να πετύχουν την πληροφοριακή παιδεία στα πεδία που έχουν επιλέξει και οι βιβλιοθηκονόμοι και οι άλλοι επαγγελματίες στο πανεπιστήμιο συνεργάζονται με διδάσκοντες κύκλων μαθημάτων προς αυτή την προσπάθεια.⁸

1.3 Πληροφορία

Ως πληροφορία, μπορεί να οριστεί γενικά, οποιοδήποτε δεδομένο του περιβάλλοντος προσλαμβάνεται, συνειδητά ή όχι, ενεργητικά ή παθητικά, με τη βοήθεια των ποικίλων αισθητήριων οργάνων, και γίνεται αντικείμενο νοητικής επεξεργασίας από το άτομο. Τα δεδομένα αυτά ή οι πληροφορίες, ανάλογα με το περιεχόμενο και τον τρόπο πρόσληψής τους, θα αξιοποιηθούν στην συνέχεια, στο πλαίσιο της γνωστικής διαδικασίας. Έτσι, η γνώση και πρωταρχικά, η πληροφορία, αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση και το κλειδί για την επίλυση των προβλημάτων.⁹

Ως όρος η πληροφορία τόσο στην ελληνική γλώσσα όσο και στις άλλες γλώσσες έχει χρησιμοποιηθεί και χρησιμοποιείται με πολλαπλές σημασίες. Οι ορισμοί που δίνουν τα τρία πιο έγκυρα ελληνικά λεξικά είναι οι παρακάτω:

- «στοιχείο, μήνυμα που περιέχει και μεταδίδει μια γνώση για κάποιον ή κάτι».¹⁰
- «κάθε στοιχείο γνώσης ή κρίσης που μεταδίδεται με τη βοήθεια του λόγου, του ήχου ή της εικόνας, καθώς και με το σύνολο των συμβόλων που είναι κατανοητά στους ανθρώπους με σκοπό να τους ενημερώσει για κάποιο γεγονός ή θέμα».
- «1.Κάθε στοιχείο που έχει ενδιαφέρον για κάποιον, που θα ήθελε κάποιος να το γνωρίζει, ειδικότ. Οτιδήποτε ασυνήθιστο, μη κοινότυπο ή προσδοκώμενο λέγεται σε κάποιον. 2.Κάθε στοιχείο που μεταδίδεται από μια πηγή σε κάποιον δέκτη, κάθε ενημερωτικό στοιχείο. 3.Το περιεχόμενο των σημάτων που διαβιβάζονται μέσω των διαφόρων μέσων επικοινωνίας και ενημερώσεως»¹¹

1.3.1 Αναγκαιότητα της πληροφορίας

Η αναγκαιότητα και η σημασία της πληροφορίας γίνεται περισσότερο ή ευκολότερα εμφανής στον χώρο της επιστήμης και της τεχνολογίας. Η σημερινή ζωή κυριαρχείται και εξαρτάται από τις δραστηριότητες και τις εφαρμογές της επιστήμης και της τεχνολογίας. Δυνατότητα ταχείας και ακριβούς πληροφόρησης σημαίνει δυνατότητα ανάπτυξης και υπεροχής μιας κοινωνικής ομάδας ή μιας κοινωνίας έναντι των άλλων.

Η σημασία και η αναγκαιότητα της πληροφορίας θα μπορούσε να διατυπωθεί συμπερασματικά και συνοπτικά με τη διαπίστωση ότι η πληροφορία είναι απαραίτητη:

⁸ Ένωση Κολεγιακών και Ερευνητικών Βιβλιοθηκών των ΗΠΑ (ACRL). Στόχοι για τη διδασκαλία της πληροφοριακής παιδείας: ένα υπόδειγμα έκθεσης για ακαδημαϊκούς βιβλιοθηκονόμους

⁹ Γεώργιος, Μπώκος Εισαγωγή στην Επιστήμη της Πληροφόρησης, σελ.27, Αθήνα: Παπασωτηρίου,2001

¹⁰ Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Λεξικό της κοινής Νεοελληνικής. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών,1998

¹¹ Εμμ. Κριαρά, Νέο Ελληνικό Λεξικό της Σύγχρονης Δημοτικής Γλώσσας, Γραπτής και Προφορικής, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1995

- Για την αντιμετώπιση των πρακτικών προβλημάτων
- Για την εφαρμογή στην πράξη των επιστημονικών και τεχνολογικών ανακαλύψεων
- Για την περαιτέρω πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας
- Για την εκπαίδευση, σε οποιοδήποτε επίπεδο ή μορφή της¹²

1.3.2 Η πληροφορία και το Διαδίκτυο (Internet)

« Η πληροφορία δεν είναι κάποιο καινούργιο θέμα – είναι τόσο παλιό όσο οι λόφοι και τα βουνά. Η αξία της πληροφορίας είναι που αυξάνεται καθώς γίνεται ψηφιακή, και έτσι προσβάσιμη από πολλούς και πολύτιμη»¹³

Με τον όρο πληροφορία περιγράφουμε οποιαδήποτε μορφή δεδομένων διακινείται μέσα στο Διαδίκτυο. Αυτή η μορφή μπορεί να είναι κείμενο ή κάποιο άλλο οπτικοακουστικό υλικό. Ως πληροφορία μπορούν να θεωρηθούν και τα δεδομένα τα οποία απευθύνονται σε πολλούς όπως επίσης και ένα ηλεκτρονικό μήνυμα. Στο διαδίκτυο οι διάφορες μορφές πληροφορίας προσφέρονται από το μέσο σε όλους τους πολίτες του κόσμου ανεξάρτητα από την γεωγραφική τους θέση.

Υπάρχουν τέσσερις νόμοι που περιγράφουν την εντροπία της πληροφορίας. **Εντροπία ονομάζεται η τάση της πληροφορίας να μεγαλώνει, να εξαπλώνεται και να γίνεται όλο και περισσότερο πολύπλοκη.**

Παρακάτω αναφέρονται αυτοί οι νόμοι:

- Καθώς η πληροφορία περνάει από το ένα άτομο στο άλλο, πολλαπλασιάζεται, δημιουργεί παραπροϊόντα πληροφορίας. Δηλαδή παράγεται μια αυξανόμενη, ασταμάτητη έκρηξη πληροφορίας.
- Το μέγεθος της δομής της διάχυσης της πληροφορίας συνεχώς αυξάνεται. Καθώς η δομή μεγαλώνει, το περιεχόμενο πολλαπλασιάζεται για να καλύψει τα κενά που υπάρχουν.
- Όσο περισσότερο εξελιγμένα, πολύπλοκα γίνονται, τα μέσα και χώροι αποθήκευσης και αναζήτησης, της πληροφορίας που διαθέτουμε, τόσο πιο εφήμερα είναι.
- Μπορούμε πραγματικά να διαχειριστούμε μια τέτοια ποσότητα πληροφορίας; Ακόμα και καθώς την δημιουργούμε, διαθέτουμε την απαιτούμενη πνευματική και συναισθηματική ικανότητα για να την απορροφήσουμε, να την κατανοήσουμε και να την χρησιμοποιήσουμε;¹⁴

Ένα σημαντικό στοιχείο που χαρακτηρίζει την πληροφορία στο Διαδίκτυο είναι η προέλευση της. Μπορεί να προέρχεται και να παρουσιάζεται από έναν εμπορικό (ειδησεογραφικά πρακτορεία), κρατικό (υπουργεία, υπηρεσίες), εταιρικό (ενημερωτικοί κόμβοι εταιριών), επιστημονικό (πανεπιστήμια, ερευνητικοί οργανισμοί) κόμβο. Και αυτός ο διαχωρισμός δεν είναι, όπως και η κατηγοριοποίηση της πληροφορίας, εφικτός πάντοτε και για όλα τα είδη πληροφορίας.

¹² Γεώργιος, Μπόκος Εισαγωγή στην Επιστήμη της Πληροφόρησης, σελ. 61, Παπασωτηρίου: Αθήνα, 2001

¹³ Richard W. Severson, The Principles of Information Ethics, pp 47, May 1997

¹⁴ Celia Pearce, The Interactive book, Macmillan Technical Publishing, pp 100, Indianapolis 1997

Η πληροφορία με την ψηφιοποίηση της γίνεται περισσότερο ευέλικτη, εύκολα ανακτήσιμη και διερευνάται με περισσότερους τρόπους. Αλλά ο ορισμός της δεν αλλάζει, η ουσία της παραμένει ίδια. Τα νέα χαρακτηριστικά της πληροφορίας και οι πρωτόγνωρες δυνατότητες του μέσου μας θέτουν αντιμέτωπους με προβληματισμούς οι οποίοι περιγράφουν τις σύγχρονες κοινωνίες της εποχής του Διαδικτύου.

Στο Διαδίκτυο υπάρχει μια τεράστια αποθήκη πληροφοριών. Στην έκφραση «ψηφιακή πληροφορία», η «πληροφορία» χρησιμοποιείται με την πλέον απλουστευμένη έννοια της. Δεν σημαίνει τίποτα παραπάνω από την παροχή ενός κειμένου και ορισμένων εικόνων πάνω σε μια οθόνη.

Η πληροφορία δοσμένη με αυτή την τεχνική έννοια δεν μεταφέρει γνήσια γνώση και αυτό την κάνει παραπλανητική. Στον καθημερινό λόγο η «πληροφορία» είναι επιστημονικά κανονιστικός όρος. Αυτό συνεπάγεται ότι το να αποκτήσει κάποιος πληροφορίες σημαίνει ότι έμαθε κάτι που πρωτύτερα δεν το γνώριζε. Όμως η «ψηφιακή πληροφορία» μπορεί να αποθηκεύσει την παραπληροφόρηση αλλά και την αλήθεια. Έτσι με αυτόν τον τρόπο ένα κείμενο ή μια εικόνα μπορεί να είναι παραπλανητικά και να γεννούν λανθασμένες εντυπώσεις.

2. Ηθική των πληροφοριών

Η ηθική πληροφοριών είναι ένας τομέας της εφαρμοσμένης ηθικής που εξετάζει τις χρήσεις τεχνολογίας πληροφοριών, και των συστημάτων πληροφοριών για την προσωπική, επαγγελματική, και δημόσια λήψη αποφάσεων.

Δομημένη πάνω στους κώδικες και στις υποχρεώσεις των βιβλιοθηκονόμων η ηθική πληροφοριών εξετάζει τις χρήσεις και τις καταχρήσεις των πληροφοριών, της τεχνολογίας – συστημάτων πληροφοριών για την προσωπική, επαγγελματική και δημόσια λήψη αποφάσεων, δίνοντας το πλαίσιο για την δημιουργία, έλεγχο και χρήση των πληροφοριών. Σύμφωνα με αυτήν οι βιβλιοθηκονόμοι θα πρέπει να αφαιρούν τα αμφισβητούμενα βιβλία από τα ράφια ή να ελέγχουν την έρευνα που γίνεται στο Διαδίκτυο από τους χρήστες; Κάτω από ποιες περιστάσεις θα πρέπει τα αποτελέσματα της επιστημονικής έρευνας να είναι δημόσια διαθέσιμα;

Η ηθική πληροφοριών εστιάζει στην κοινωνική ευθύνη καλύπτοντας ένα εύρος ζητημάτων που αφορούν την δημιουργία, την απόκτηση, την οργάνωση, την διαχείριση, την μετάφραση, την ανάκτηση, την αποθήκευση των έντυπων και ψηφιακών τεκμηρίων. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να αντιμετωπίσει κάθε ζήτημα σχετικά με την κοινωνία των πληροφοριών ή την οικονομία της γνώσης.

Η επιλογή του ηθικά σωστού συναρτάται άμεσα με τις διαδικασίες παραγωγής και χρήσης της γνώσης, τους φορείς της γνώσης καθώς και τον τρόπο με τον οποίο καθίσταται έγκυρη η γνώση.

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι οι βιβλιοθηκονόμοι διαδραματίζουν ένα ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην κοινωνία καθώς η αποστολή τους είναι να παρέχουν στους χρήστες πρόσβαση στις πληροφορίες, κατά τρόπον ηθικό, κάθε φορά που τις αναζητούν.

2.1 Πληροφοριακή παιδεία και ηθική

Το ζήτημα της ηθικής αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις μέρες μας εξαιτίας της εφαρμογής νέων τεχνολογικών μεθόδων και εφαρμογών καθώς και της πληροφορικής έκρηξης.

Στο περιβάλλον της Πληροφοριακής Παιδείας είναι αναγκαίο να τίθενται ηθικοί κανόνες για την ανάκτηση και χρήση της πληροφορίας ώστε μέσα από την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης να υπάρχει εξοικείωση με τα ηθικά προβλήματα και τον αποτελεσματικό τρόπο διαχείρισής τους. Το να πράττει κανείς το ηθικά σωστό είναι πολύ δύσκολο. Εκείνο που προέχει είναι να γνωρίσει πως θα αξιολογήσει τις πράξεις του και τον αποδέκτη τους.

Φαινόμενα όπως η λογοκλοπή, η λανθασμένη και ελλιπής χρήση των παραπομπών και η παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών καθιστούν επιτακτική την ανάγκη καθορισμού θεμελιωδών ηθικών αρχών και την προετοιμασία των χρηστών από τους σωστά εκπαιδευμένους βιβλιοθηκονόμους ώστε να έχουν ηθική επίγνωση της σωστής και ωφέλιμης χρήσης της πληροφορίας.

2.2 Λογοκλοπή (plagiarism)

Λογοκλοπή είναι, σύμφωνα με το λεξικό της Οξφόρδης, η πράξη του να πάρει κανείς και να χρησιμοποιήσει ως δικά του με εσφαλμένο τρόπο ή χωρίς αναγνώριση τις σκέψεις και τα έργα κάποιου άλλου.

Κατά το Merriam – Webster Online Dictionary (www.plagiarism.org) λογοκλοπή σημαίνει:

- Η κλοπή και η παραποίηση των ιδεών και των λόγων κάποιου άλλου με σκοπό την ιδιοκτησία από τρίτο πρόσωπο
- Η χρήση της παραγωγής κάποιου άλλου χωρίς την πιστοποίηση της πηγής
- Η διάπραξη κλοπής πνευματικής δημιουργίας
- Η παρουσίαση μιας ιδέας σαν καινούργιας και πρωτότυπης η οποία έχει παρθεί από μια υπάρχουσα πηγή

Οι πολιτικές λογοκλοπής ταξινομούν συνήθως τις παρακάτω πρακτικές που χρησιμοποιούνται στα κείμενα ως λογοκλοπή:¹⁵

- Απάτη: υποβολή εργασίας που έχει γραφτεί από κάποιον άλλον
- Η χρήση λέξεων ή φράσεων από μια γραπτή πηγή η οποία μπορεί να είναι επιβεβαιωμένη ή όχι και η συρραφή μεταξύ τους που έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία καινούργιων προτάσεων
- Η αποτυχία στην παραπομπή: μη αναγνωρισμένες πηγές λέξεων ή πληροφοριών
- Η αποτυχία στην αναφορά: η μη παροχή σημείων της αναφοράς για την άμεση πρόσβαση στην πηγή

Έτσι, παραδείγματα λογοκλοπής είναι η αντιγραφή από γραπτές πηγές ή η αποκοπή και επικόλληση από ηλεκτρονικές πηγές χωρίς αρμοδιότητα, η ακατάλληλη ενσωμάτωση πηγών και η απόκτηση άρθρων μέσω του διαδικτύου ή από άλλους μαθητές επί πληρωμή ή όχι.

---

¹⁵ Howard 2001

2.2.1 Φοιτητές και λογοκλοπή

Ορισμένοι παράγοντες λογοκλοπής συνδέονται με τους ίδιους τους φοιτητές και κάποιοι άλλοι αποδίδονται σε αυτούς που επιδρούν άμεσα στην εκπαιδευτική διαδικασία, όπως είναι οι καθηγητές.

Σε ότι αφορά τους φοιτητές οι παράγοντες λογοκλοπής που αναφέρονται στην βιβλιογραφία είναι:

- Η έλλειψη εκτίμησης για την έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας και για τις συμβάσεις της ακαδημαϊκής συγγραφής
- Έλλειψη εμπιστοσύνης στην ικανότητα συγγραφής εργασιών
- Φόβος αποτυχίας
- Έλλειψη ενδιαφέροντος για την ανάθεση των εργασιών
- Η μη σωστή χρήση του διαθέσιμου χρόνου και ο λανθασμένος προγραμματισμός που οδηγούν στην αδικαιολόγητη πίεση τήρησης των προθεσμιών

Οι παράγοντες λογοκλοπής που σχετίζονται με τους καθηγητές περιλαμβάνουν:

- Την αποτυχία της εκπαίδευσης των φοιτητών για την λογοκλοπή – τι είναι και πως μπορεί να αποφευχθεί
- Τις πρόχειρα δοσμένες και κακοσχεδιασμένες αναθέσεις εργασιών
- Την αποτυχία των καθηγητών να εφαρμόσουν τις προβλεπόμενες κυρώσεις για τις παραβιάσεις κάτω από τον φόβο των νομικών κυρώσεων που μπορεί να έχει κάτι τέτοιο
- Την αποτυχία των πανεπιστημιακών οργάνων να μεταδώσουν τις υπάρχουσες πολιτικές για την λογοκλοπή και να εφαρμόσουν αποτελεσματικά τις κυρώσεις για τους παραβάτες

2.2.2 Προτάσεις αντιμετώπισης της λογοκλοπής¹⁶

Η λογοκλοπή χρησιμοποιώντας τις ιδέες, λέξεις, δημιουργικές εργασίες χωρίς την απαρίθμηση των πηγών, έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην εκπαιδευτική διαδικασία καθώς στην ουσία πρόκειται για κλοπή και διαστρέβλωση της πνευματικής δημιουργίας κάποιου άλλου.

Για την αντιμετώπιση και τον περιορισμό της λογοκλοπής προτείνονται οι παρακάτω πρακτικές:

- Σωστός προγραμματισμός της έρευνας για την πραγματοποίηση της εργασίας
- Σωστή και επαρκής κατανόηση του θέματος της εργασίας που έχει ανατεθεί στον φοιτητή
- Τήρηση των προβλεπόμενων κανόνων που ισχύουν για την συγγραφή μιας εργασίας (παραπομπές, βιβλιογραφία)

¹⁶ Myrtle Elaine Harris, Combating Plagiarism. Beyond Information Literacy Skills Instruction, pp 1- 11.

- Ακριβής αναφορά των χρησιμοποιούμενων πηγών (κείμενα, ιστοσελίδες, έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό, πίνακες, διαγράμματα κ.α)
- Ενημέρωση και παροχή οδηγιών εκ μέρους του εκπαιδευτικού προσωπικού

Στα περισσότερα πανεπιστήμια του κόσμου μαθαίνουν οι φοιτητές τι είναι λογοκλοπή, πως μπορούν να την αποφύγουν και πως πρέπει να αναφέρουν τις πηγές τους σε μια εργασία. Σε περίπτωση που διαπιστωθεί το φαινόμενο της λογοκλοπής οι κυρώσεις που επιβάλλονται είναι αυστηρές.

Στην ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα δεν έχει γίνει κατανοητή η σοβαρότητα του αδικήματος της λογοκλοπής. Όλοι οι φοιτητές είναι απαραίτητο να γνωρίζουν ότι από την στιγμή που θα χρησιμοποιήσουν κάποια πηγή στην εργασία τους είναι υποχρεωμένοι να τηρήσουν συγκεκριμένους κανόνες για την αναφορά της πηγής είτε αυτή προέρχεται από έντυπο υλικό είτε από ηλεκτρονικό. Τα πανεπιστήμια και οι καθηγητές επιβάλλεται να είναι αυστηροί και να τιμωρούν παραδειγματικά τους φοιτητές εκείνους που δεν σέβονται τις προβλεπόμενες διαδικασίες.

2.3 Παραπομπές (citing)

Οι παραπομπές (In-text citations) είναι επεξηγηματικές σημειώσεις οι οποίες συμπεριλαμβάνονται στο κείμενο ενός συγγράμματος ή εργασίας και αναφέρονται σε πηγές από τις οποίες έχουν ληφθεί στοιχεία ή αποσπάσματα και παρέχουν τη δυνατότητα στον αναγνώστη να ανατρέξει για την εξακρίβωσή τους, την παραβολή τους με άλλα ή για περισσότερες πληροφορίες. Στην περίπτωση αυτή των παραπομπών, οι σχετικές βιβλιογραφικές πληροφορίες ενσωματώνονται στο κείμενο και έτσι δε διακόπτουν συνεχώς τη ροή του κειμένου επηρεάζοντας ταυτόχρονα και τη ροή ανάγνωσης.

Για τη συγγραφή μιας εργασίας/έρευνας είναι αναγκαίο να χρησιμοποιούνται πληροφορίες και να παρατίθενται αποσπάσματα έργων άλλων δημιουργών, προκειμένου το πρόσωπο που γράφει την εργασία να υποστηρίξει τις ιδέες του αλλά και να τεκμηριώσει τα λεγόμενά του. Επίσης, είναι απαραίτητο να αναφερθούν οι πηγές που ο συγγραφέας έχει μελετήσει προκειμένου να αντλήσει πληροφορίες. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγει τη λογοκλοπή και επιπλέον επιτρέπει στον αναγνώστη να ανατρέξει άμεσα στην αρχική πηγή ώστε να επαληθεύσει ή και να αντιπαραβάλει τα όσα έγραψε σε σχέση με την πηγή.¹⁷

Η χρήση παραπομπών/βιβλιογραφικών αναφορών βοηθά τον αναγνώστη να καταλάβει το ευρύτερο θεματικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινήθηκε ο συγγραφέας προκειμένου να ολοκληρώσει το σύγγραμμά του. Έτσι, με τον τρόπο αυτό του παρέχεται η δυνατότητα να συμβουλευτεί άλλες πηγές σχετικές με το θέμα ώστε να προχωρήσει εάν επιθυμεί στην περαιτέρω διερεύνηση του.

Οι αναφορές είναι ένα κρίσιμο κομμάτι της ερευνητικής διαδικασίας καθώς επιτρέπουν την περιγραφή ενός βιβλίου, ενός άρθρου, ενός ιστοτόπου κ.λπ παρέχοντας επαρκείς πληροφορίες ώστε να μπορεί να εντοπίζεται η χρησιμοποιούμενη πηγή.

Η χρήση παραπομπών βοηθά τον αναγνώστη να καταλάβει το ευρύτερο θεματικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινήθηκε ο συγγραφέας προκειμένου να ολοκληρώσει το πόνημα του, ενώ δηλώνει και την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τον εντοπισμό και την αξιοποίηση των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν. Οι παραπομπές κειμένου και οι βιβλιογραφικές παραπομπές είναι δυο στοιχεία που προσφέρουν στον αναγνώστη μια ολοκληρωμένη εικόνα των πηγών. Οι παραπομπές εγγυώνται την διασφάλιση του επιστημονικού κύρους

¹⁷ <http://www.cut.ac.cy/library/greek/services/references%20.html#plagiarism> Ημερομηνία πρόσβασης 18 Νοεμβρίου 2008

προσδίδοντας αναγνώριση στον δημιουργό καθώς βεβαιώνεται η αυθεντικότητα και η νομιμότητα των ιδεών και των αντιλήψεων του.¹⁸

Προκειμένου να εξασφαλιστούν τα πνευματικά δικαιώματα του αρχικού δημιουργού, κρίνεται δια νόμου απαραίτητο ότι η χρήση ή παράθεση ιδεών ή αποσπάσματος του έργου του, πρέπει να συνοδεύεται από την αναφορά της πηγής με τις απαραίτητες βιβλιογραφικές πληροφορίες.

Η συλλογή πληροφοριών είναι το πρώτο βήμα για την έρευνα αλλά η απλή επανατακτοποίηση των πηγών δεν είναι αρκετή για την δημιουργία μιας καλής εργασίας. Είναι σημαντικό οι πηγές που βοηθάνε στην μορφοποίηση της εργασίας – ιδέες, εικόνες, λέξεις και κάθε σωστή μεθοδολογία των άλλων – πρέπει να αναφέρονται με τον σωστό τρόπο σε παραπομπές.

2.3.1 Είδη παραπομπών¹⁹

Οι παραπομπές μπορεί να είναι:

- **Παραπομπή υπό μορφή υποσημείωσης/σημείωσης:** Η πληροφορία εμφανίζεται με τη μορφή υποσημείωσης στο υποσέλιδο ή με τη μορφή σημείωσης στο τέλος του κεφαλαίου ή όλου του τεκμηρίου. Οι υποσημειώσεις/σημειώσεις δηλώνονται με την προσθήκη ενός αύξοντα αριθμού υπό μορφή εκθέτη στο σημείο όπου επιθυμεί ο συγγραφέας να γίνει η παραπομπή. Οι μεν υποσημειώσεις εμφανίζονται όπως είπαμε στο υποσέλιδο με μικρότερη γραμματοσειρά και ξεχωρίζουν από το υπόλοιπο κείμενο με μια διαχωριστική ευθεία γραμμή στο κάτω μέρος της σελίδας ενώ οι σημειώσεις εμφανίζονται στο τέλος του κάθε κεφαλαίου ή στο τέλος όλου του έργου. Στην τελευταία περίπτωση η αρίθμηση μπορεί να είναι συνεχής για όλα τα κεφάλαια ή να ξεκινά από την αρχή για κάθε κεφάλαιο ξεχωριστά.

Π.χ: 4 Γεώργιος, Μώκος Εισαγωγή στην Επιστήμη της Πληροφόρησης, σελ.27, Αθήνα: Παπασωτηρίου,2001

- **Άμεση παραπομπή:** Χρησιμοποιούνται διπλά εισαγωγικά σημεία («») για να εσωκλείνονται επιπλέον λόγια ενός συγγραφέα. Η θέση της χρησιμοποιούμενης πηγής (αριθμοί σελίδας ή αριθμοί παραγράφου) πρέπει οπωσδήποτε να αναφερθεί. Εάν η άμεση παραπομπή στην πηγή είναι περισσότερες από 40 λέξεις, παρατίθεται το κείμενο της παραπομπής σε εσοχή παραγράφου χωρίς τη χρήση εισαγωγικών σημείων («»).

Π.χ: Σύμφωνα με τον Richard W. Severson « Η πληροφορία δεν είναι κάποιο καινούργιο θέμα – είναι τόσο παλιό όσο οι λόφοι και τα βουνά. Η αξία της πληροφορίας είναι που αυξάνεται καθώς γίνεται ψηφιακή, και έτσι προσβάσιμη από πολλούς και πολύτιμη»

- **Έμμεση παραπομπή/παράφραση:** Εάν παραφράζονται πορίσματα της έρευνας ή ιδέες ενός άλλου συγγραφέα, τότε καλό θα ήταν να εντάσσονται σαν μέρος του κειμένου αλλά με λόγια του προσώπου που γράφει την εργασία. Όταν παραφράζεται ή αναφέρεται μια ιδέα η οποία εμπεριέχεται σε μια άλλη εργασία, δεν είναι υποχρεωτικό πάντα να αναφέρεται η θέση της πηγής (αριθμός σελίδας), αν και θεωρείται χρήσιμο. Θα πρέπει ωστόσο να φαίνονται ξεκάθαρα στο κείμενο οι ιδέες του συγγραφέα και οι ιδέες άλλων προσώπων.

¹⁸Ο.π

¹⁹<http://www.cut.ac.cy/library/greek/services/references%20.html#plagiarism>. Ημερομηνία πρόσβασης: 18 Νοεμβρίου 2008

Π.χ: Παρά το γεγονός ότι ο Θανόπουλος (2003) ορίζει ως επιχείρηση το σύνολο των πρωτοβουλιών που περιλαμβάνει τη διατύπωση διαδικασιών, το συνδυασμό συντελεστών παραγωγής, την ανάληψη κινδύνων και την ικανοποίηση πραγματικών αναγκών μέσω των οποίων επιτυγχάνεται ένας συγκεκριμένος στόχος, πιστεύω πως

- **Παραπομπή σε δευτερεύουσα πηγή:** Εάν παρατίθεται μια ιδέα ενός συγγραφέα ο οποίος αναφέρεται από ένα άλλο συγγραφέα, τότε χρησιμοποιείται η φράση “cited in”/«αναφέρεται στο». Ωστόσο, στη λίστα βιβλιογραφικών αναφορών/βιβλιογραφίας στο τέλος της μιας εργασίας, παρατίθεται μόνο η δευτερεύουσα πηγή.

Π.χ: Ο Holland (αναφέρεται στο Θανόπουλο 2003, σ.164) υποστηρίζει ότι η αξία του χρήματος, έγκειται στην ευθύνη για το δημόσιο χρέος.

- **Παραπομπή σε έργο χωρίς συγγραφέα ή ανώνυμο συγγραφέα:** Όταν ένα έργο δεν έχει όνομα συγγραφέα ή πρόκειται για ανώνυμο συγγραφέα, η παραπομπή (in-text citation) αποτελείται από τις πρώτες λέξεις του τίτλου (σε πλάγια γραμματοσειρά), ακολουθούμενες από τη χρονολογία και την αρίθμηση της σελίδας.

2.3.2 Σημεία παραπομπών²⁰

Εξαιτίας της πληθώρας των τεκμηρίων που χρησιμοποιούνται για τις εργασίες διαφοροποιούνται και τα σημεία που γίνονται οι παραπομπές καθώς κάθε μια από τις πηγές περιλαμβάνει και κάποια διαφορετικά στοιχεία.

Έτσι για το **βιβλίο** η παραπομπή περιλαμβάνει: συγγραφέα (εκδότη), τίτλο, έκδοση, τόπο δημοσίευσης, όνομα εκδότη και ημερομηνία δημοσίευσης. Για το **περιοδικό ή για το άρθρο εφημερίδας** τα σημεία της παραπομπής είναι: ο συγγραφέας, ο τίτλος του άρθρου, ο τίτλος του περιοδικού ή της εφημερίδας, ο τόμος και ο αριθμός τεύχους, ο αριθμός των σελίδων και η ημερομηνία του τεύχους. Σε τρία σημεία διαφοροποιείται η παραπομπή που αναφέρεται σε **ιστοσελίδα και βάση δεδομένων βιβλιοθήκης:** την ανάκτηση ή την ημερομηνία πρόσβασης ακολουθούμενη από την ημέρα, το μήνα, το έτος και το όνομα της ιστοσελίδας, το όνομα της ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων μιας βιβλιοθήκης.

2.4 Πνευματικά δικαιώματα²¹

Ένα σημαντικό μέρος της κατανόησης της εργασίας του Πανεπιστημίου είναι το να καταλάβει κανείς πώς να χρησιμοποιήσει τις πληροφορίες ηθικά και νόμιμα.

Ένα από αυτά τα δικαιώματα είναι αυτό των **πνευματικών δικαιωμάτων** το οποίο ορίζεται ως το νόμιμο δικαίωμα των ιδιοκτητών (δημιουργοί, συντάκτες) να καθορίσουν πότε και πώς η εργασία τους μπορεί να αντιγραφεί και να διανεμηθεί.

Από τα πνευματικά δικαιώματα καλύπτονται:

- Τα λογοτεχνικά έργα και (το) όποιο έντυπο υλικό
- Εργασίες της εικαστικής τέχνης συμπεριλαμβανομένων και των φωτογραφιών

²⁰ <http://caspien.swithinc.org/~tutorials/mod6/Index.html>. Ημερομηνία πρόσβασης: 15 Νοεμβρίου 2008

²¹ www.snhu.edu/files/pdfs/UsingInformationEthicallyLegally.pdf. Ημερομηνία πρόσβασης: 13 Νοεμβρίου 2008

- Μουσική
- Κινηματογραφικές ταινίες
- Αρχιτεκτονικές εργασίες και γλυπτά
- Καταγεγραμμένες αποδόσεις χορού ή δράματος

Αυτά που δεν μπορούν να περιλαμβάνονται στο πλαίσιο των πνευματικών δικαιωμάτων είναι:

- Οι αυτοσχεδιασμοί και οι αποδόσεις που δεν έχουν καταγραφεί
- Τίτλοι, ονόματα, σύντομες φράσεις και σύμβολα, μερικά από τα οποία εμπίπτουν στη προστασία « των εμπορικών σημάτων»
- Έννοιες, ιδέες και μέθοδοι
- Εργασίες στο δημόσιο τομέα

Ο νόμος των πνευματικών δικαιωμάτων είναι σύνθετος και όσοι περισσότεροι τρόποι δημιουργούνται για την αντιγραφή και τη διανομή του υλικού τόσο πιο δύσκολο μπορεί να είναι για τους ανθρώπους να ξέρουν πότε και πως μπορούν να χρησιμοποιήσουν το υλικό, είτε έντυπο είναι αυτό είτε ηλεκτρονικό.

Τα πνευματικά δικαιώματα προστατεύουν τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας, ο δημιουργός εξέφρασε τον εαυτό του. Δεν καλύπτουν τις ιδέες, τα συστήματα ή όποιες πληροφορίες μεταφέρονται στην εργασία.

2.4.1 Δίκαιη χρήση (Fair Use)

Το δικαίωμα αυτό (των πνευματικών δικαιωμάτων) υπόκεινται σε ορισμένους περιορισμούς. Ένας από τους σημαντικότερους περιορισμούς είναι το δόγμα της «δίκαιης χρήσης».

Υπάρχει μια σειρά από λόγους για τους οποίους η αναπαραγωγή μιας συγκεκριμένης εργασίας μπορεί να θεωρηθεί «δίκαιη». Μερικοί από αυτούς τους λόγους αυτούς είναι η διδασκαλία, η έρευνα, η κριτική, ο σχολιασμός, η χρήση από μη κερδοσκοπικά εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Τέσσερις παράγοντες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό μιας χρήσης ως δίκαιης ή όχι.²²

- Ποιος είναι ο χαρακτήρας της χρήσης (μη κερδοσκοπικός – εκπαιδευτικός – προσωπικός – κριτικός – εμπορικός)
- Ποια είναι η φύση του προστατευόμενου έργου (εκδιδόμενο – συνδυασμός πραγματικού και φανταστικού – φανταστικό – μη εκδιδόμενο)
- Ποιο ποσοστό της εργασίας θα χρησιμοποιηθεί (μικρό ποσοστό – περισσότερο από ένα μικρό ποσοστό)
- Εάν το είδος της χρήσης είναι εκτεταμένη τι επίδραση θα μπορούσε να έχει αυτό στην αγορά του πρωτότυπου ή για τις άδειες.

²²<http://www.copyright.gov/fls/fl102.html> Ημερομηνία πρόσβασης: 14 Νοεμβρίου 2008

Συμπεράσματα

Κάθε τι νέο που έρχεται στο προσκήνιο φέρνει μαζί του προβληματισμούς, πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, δυσκολίες, ενδοιασμούς. Το ίδιο συμβαίνει και με την Πληροφοριακή Παιδεία που για την ελληνική εκπαιδευτική και ακαδημαϊκή πραγματικότητα είναι κάτι καινούργιο. Για την σωστή αξιολόγηση της και την αξιοποίηση της είναι απαραίτητη η αναγνώριση της σημασίας της. Αυτό το βήμα θα ανοίξει νέους δρόμους και ορίζοντες βοηθώντας αποτελεσματικά όλους όσους θέλουν να επωφεληθούν από αυτά που προσφέρει η Πληροφοριακή Παιδεία. Αποτελεί το βασικό κλειδί της Δια Βίου Εκπαίδευσης, μιας διαδικασίας η οποία είναι χρήσιμη για όλους τους πολίτες οι οποίοι θέλουν να παραμείνουν ενεργά μέλη της κοινωνίας ακολουθώντας από κοντά όλες τις εξελίξεις που δημιουργούνται από την συνεχώς εξελισσόμενη τεχνολογία και εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα.

Ο βασικός σκοπός της Πληροφοριακής Παιδείας είναι να δίνει την δυνατότητα στον καθένα να αναγνωρίζει την ανάγκη της πληροφόρησης του και να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά την απαραίτητη πληροφορία. Όμως σημαντικός είναι και ο τρόπος χρήσης της κάθε πληροφορίας. Πρέπει να υπάρχει ένα πλαίσιο χρήσης που θα θέτει περιορισμούς και προϋποθέσεις. Αυτό το πλαίσιο θα τεθεί από την ηθική, η οποία είναι απαραίτητο να ενσωματωθεί στην διδασκαλία της Πληροφοριακής Παιδείας. Από την χρήση της πληροφορίας προκύπτουν ζητήματα ηθικής τα οποία πρέπει να επιλύονται με τον σωστότερο τρόπο. Οι αρμοδιότεροι για την επίλυση των προβλημάτων είναι οι επιστήμονες της πληροφόρησης. Όμως και αυτοί με την σειρά τους χρειάζονται εκπαίδευση για να μπορούν να ανταπεξέρχονται σε καταστάσεις οι οποίες αφορούν την ηθική ή μη χρήση της πληροφορίας.

Οι επιστήμονες της πληροφόρησης ή όποιοι άλλοι εμπλέκονται στην διαδικασία της πληροφοριακής παιδείας, εφόσον θα έχουν περάσει από την απαιτούμενη εκπαίδευση, θα αποτελούν το κατάλληλα εκπαιδευμένο και καταρτισμένο προσωπικό το οποίο θα καθοδηγεί τους χρήστες προς την σωστή και ηθική χρήση της πληροφορίας. Τα καλύτερα αποτελέσματα για την επίτευξη των στόχων προέρχονται μέσα από την συνεργασία των κατάλληλων πλευρών. Για αυτό το λόγο πρέπει ο βιβλιοθηκονόμος – επιστήμονας της πληροφόρησης να συνεργάζεται με το εκπαιδευτικό προσωπικό το οποίο ασχολείται με την πληροφοριακή παιδεία και τους χρήστες ενός πληροφοριακού οργανισμού.